

Kriisin painopistettä on siirretty myös tältä osin lännen ja ortodoksisen kulttuurin väliseen kohtaamiseen.

Maailman kriisipesäkkeet, niiden luonne ja sijainti voidaan tulkita monin tavoin. Vääjäämättä näyttää todelta, että Huntingtonin ajatus kulttuurien rajapinnoista on vakavasti otettava haaste, ja nämä rajapinnat ovat jo osoittautuneet räjähdysherkiksi. Arvot ovat nousseet kulttuurien kohtaamisen ytimeen. Useammat haastavat jo YK:n peruskirjan ja sen arvopohjan, jota pidetään lännen toisen maailmansodan voittajavaltioiden sa-

nelemana. Yksilökeskeisyys, demokratia ja sananvapaus ovat koetteilla. Tekninen kehitys ja informaatiovallankumous ovat lähentäneet kulttuureja ja poistaneet maantieteellisen etäisyyden, mutta ne eivät välttämättä ole yhtenäistäneet arvopohjaa, ehkä paremminkin lujittaneet niiden perustaa. Länsi on luottanut globalisaation yhtenäistävän maailmaa, edistävän lännen liberalismia ja sen arvopohjaa, mutta se on saattanut juuri tässä olettamuksessaan olla pahastikin väärässä. Tässä Samuel P. Huntington on ollut eturivin näkijänä.

Tämän vuosisadan eteneminen asettaa kulttuurien johtovaltiot kovien haasteiden eteen, kun ne koettavat tasapainoilla globaalisten talous-, ympäristö- ja poliittisten ongelmien kanssa pyrkien monikulttuurisuuden hyväksyntään ja sen toteuttamiseen globaalipolitiikassaan.

Terra Cognita ja Kimmo Pietiläinen ovat tehneet ansiokkaan työn saattaessaan Huntingtonin kirjan suomen kielelle ja mahdollistaessaan sen saatavuuden. Nyt on oikea aika jälleen tarttua tähän nykyhetkemme ja tulevaisuutemme kannalta erityisen ajankohtaiseen teokseen.

Kukoistavat kaupungit

PEKKA WAHLSTEDT

Jotkut voisivat luulla, että maailmanhistorian kukoistavimmat kaupungit olisivat vahvasti hallittuja ja keskitettyjä ja kaikkialla vallitsisi ankara kuri ja järjestyminen. Johtaahan valmiiden sääntöjen ja päämäärien puute yhteisön rapautumiseen ja hajoamiseen – pahimmassa tapauksessa kaikkien sotaan kaikkia vastaan. Ari Turunen osoittaa kirjassaan, että asia aivan päinvastoin: ihmisten, uskontojen, ajattelutapojen erilaisuus ja moninaisuus on kukoistuksen ehto numero yksi.

Turunen perustelee ja havainnollistaa väitteensä yhdeksän kaupungin avulla, joista jokainen on eri maankolkasta ja aikakaudelta. Antiikin 600 eaa. Miletosta, hellenistisen ajan Alek-

sandriaa, 300-luvun Intian Palitputraa, 800-luvun Bagdadia, 1000-luvun Kiinan Hangzhoua, renessanssin Firenzeä, persialaista Isfahania, uuden ajan Amsterdamia ja San Franciscoa 1950-luvun lopulta meidän päiviimme yhdistää se, että ne ovat olleet suvaitsevia ja avoimia sekä ihmisten että heidän toimintansa erilaisuudelle ja moninaisuudelle.

Kaupungit olivat myös poikkeuksellisen vauraita, ja kauppiaiden ja kaupan merkitys erilaisen ihmisten ja ajatusten kohtaamiselle on ollut mitä suurin. Kauppa ja sen synnyttämät yhteydet ylittivät maiden ja kaupunkien rajat ja houkuttavat erilaisia osajia paikalle. Talous on aina muodostanut perustan luovalle

Ari Turunen
Maailmanhistorian
kukoistavimmat kaupungit
Into, 2015

toiminnalle myös mesenaattien ja muiden vastaavien tuen turvin – mistä renessanssin Firenze on malliesimerkki.

Kukoistavimmat kaupungit ovat siinäkin mielessä olleet liberaaleja, että sääty-yhteiskunnan ennalta määrätyt jäykät asemat ovat niissä olleet höllä tai olemattomia. Kyvykyys ja osaaaminen ovat sanelleet yksilön aseman, mikä on taannut luovimman aineksen pääsyn yhteiskunnan huipulle.

Monet kaupungit ovatkin ol-

leet edellä aikaansa ja monet myöhempien aikojen keksinnöt on tehty niissä jo vuosisatoja aiemmin. Evoluutio-oppi ja ihmisen syntyminen eläimen mutaatiosta oivallettiin jo 300–200 eaa. Miletoksessa, shekit, valtuuttakurssit ja kaksoiskirjanpito tunnettiin Bagdadissa, ja irto-kirjasimiin perustuva kirjapaino, kompassi ja ruuti keksittiin Kiinan Hangzhoussa, jo paljon ennen Eurooppaa. Meidän aikamme ylpeys hyvinvointiyhteiskunta taas on kotoisin 300 eaa. Pataliputrasta, jonka lempeä hallitsija piti kaikkia ihmisiä lapsinaan ja halusi luoda puitteet kaikkien onnellisuudelle

Turunen myös tarkastelee kaupunkien rappeutumista ja romahtamista ja analysoi sen syitä. Sulkeutuminen, jäykät hierarkiat, vallanhimoiset hallitsijat ja uskonnolliset kiihkoilijat ja muut vastaavat luovuutta tukahduttavat asiat kuihduttivat kaupunkien elävyyden ja kukoistuksen.

Turunen ei pohdi, miksi kaikki kaupungit ovat kuihtuneet kukoistuksen jälkeen kuin kyseessä olisi jonkinlainen luonnonlaki. Onko prosessi väistämätön? – Ainahan elämän kukoistus niin luonnossa kuin ihmisen elämässäkin päättyy vanhuuden jäykistymiseen ja voimien ehtymiseen.

Voisiko asiaa ennakoida ja jotenkin synnyttää uutta kukoistusta tarun Fenix-linnun tavoin? Ihmisethän yleensä uskovat, että kulloinkin vallitseva tila jatkuu ikuisesti, ja romahdus tai muut muutokset tulevat yllätyksinä. Kaatuihan Nokiakin, mitä kukaan ei osannut edes unissaan ennustaa.

Tätä tulisi pohtia, etenkin, kun oma yhteiskuntamme on siirtymässä luovuuden ja vapauden kukoistuksen ajasta hierarkioiden ja erilaisuuden vierastamiseen.

Kirja paneutuukin myös lähihistoriaan, ja viimeinen San Franciscoa käsittelevä luku nä-

kee jatkumon beatnikkien ja hippien luovuuden ja Piilaakson ja uuden teknologian välillä. Esimerkiksi Steve Jobs oli zenbuddhismiin perehtynyt hippi, ja hän piti itseään taiteilijana ja oli erityisen kiinnostunut designista, mikä näkyi etenkin iPhoneissa. Myös vapaa lähdekoodi ja muut vastaavat versoivat San Franciscon vapaasta ja boheemista ilmapiiristä.

Mutta nyt ovat hipit vaihtuneet skinheadeiksi, ja yhteiskunta on vaipumassa talouden lisäksi myös henkiseen lamaan. *Maa-ilmanhistorian kukoistavimmat kaupungit*-kirjan rivien välistä ja myös muutamista suorista viitauksista meidän aikaamme voi lukea kirjoittajan tietoisesti pyrkimyksen arvostella ja varoittaa aikaamme vertaamalla sitä historiaan. Siinä kiehtovasti ja vakuuttavasti kirjoitettu onnistuukin varsin hyvin – historiasta voi silttenkin oppia, vaikka vanha sanonta toista väittääkin.

Paasikiven linja

MATTI VIRTANEN

Raija Oranen on todella tuoteltias kirjailija, jo 1970-luvulta lähtien. Vuosien vieressä Orasen omimmaksi lajiksi näyttää kehkeytyneen Suomen historian keskeisten merkkihenkilöiden, niin miesten kuin naisten, elämänkulut.

Niiden pohjaksi Oranen tekee perusteellista taustatyötä, raamittaa tarinansa historian tutkimuksen tuottamien faktojen varaan, ja vasta näiden raamien sisällä käyttää kirjailijan mielikuvitus-

taan täyttämällä henkilöidensä persoonaan ja suhteisiin liittyviä aukkopaiikkoja. Tuloksena on elävää, dramatisoitua menoa, jossa uran käännekohtiin menään ja niistä tullaan päähenkilön mielenliikkeiden ja lähisuhteiden kehityksen mukana. Ja ennen kaikkea: Oranen osaa kirjoittaa historiaa ”eteenpäin” eikä ”taaksepäin” – siis sen aika-laistajunnan näkökulmasta, jossa romaani tapahtuu eikä siitä lopputuloksesta käsin, jonka me jo

Raija Oranen
Hirmuinen mies
Teos, 2015

tiedämme. Toteutunut historia tapahtuu juuri sillä tavalla kuin se tapahtuu – mutta se olisi voinut tapahtua myös toisin. Meille myöhemmille sukupolville historia on suljettu, mutta aikalaisille se oli täysin avoin.

Tällä katseen suunnalla Oranen on tehnyt viime vuosina